

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЕРЫЛЬ МЄЛІССА БЮЛЕНТ

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
к.і.н., доцент

_____ І.В. Богінська
« _____ » _____ 2021 р.

**ТРАНСФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ США В СУЧАСНИХ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ**

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Керівник:

Прихненко М.І., старший викладач кафедри
міжнародних відносин і
зовнішньої політики, к.політ.н.

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/за шкалою ECTS/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця - 2021

АНОТАЦІЯ

Ербіль М. Б. Трансформація іміджу США в сучасних міжнародних відносинах. Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі досліджено імідж Сполучених Штатів на міжнародній арені, його трансформацію у зв'язку з перемогою на президентських виборах 2016-го року Д. Трампа. Встановлено кореляцію між процесом погіршення іміджу США, руйнацією ліберального світопорядку, кризою демократії та особистістю лідера держави.

Ключові слова: США, імідж держави, Д. Трамп, світове лідерство.

53 с., Бібліогр.: 40 одиниць.

ABSTRACT

Erbil M. Transformation of the US image in modern international relations. Specialty 291 "International Relations, Public Communications and Regional Studies". Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

The qualification (bachelor's) work examines the image of the United States in the international arena, its transformation in connection with the victory of Trump in the 2016 presidential election. A correlation has been established between the process of deterioration of the US image, the destruction of the liberal world order, the crisis of democracy and the personality of the leader of the state.

Keywords: USA, state image, D. Trump, world leadership.

53p., Bibliogr.: 40 items.

ЗМІСТ	
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ	5
1.1 Походження та трактування поняття іміджу держави	5
1.2 Фактори впливу на процес формування іміджу	10
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ІМІДЖУ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ	14
2.1 Основні складові іміджу США на міжнародній арені	14
2.2 Сприйняття іміджу США міжнародною спільнотою	18
РОЗДІЛ 3. ФАКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІМІДЖУ США	23
3.1 Криза демократії США та руйнація ліберального світоустрою	23
3.2 Зовнішня політика США як фактор, що впливає на трансформацію іміджу держави	31
3.3 Фактор президента держави в трансформації іміджу	35
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	50

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах високих темпів розвитку глобалізації, диверсифікації спектру загальносвітових проблем, а також нових викликів і загроз державам, що вже не в змозі забезпечити свої інтереси і в цілому свою життєздатність окремо від світового співтовариства. У зв'язку з цим зростає інтенсивність міжнародних комунікацій, а до їх якості пред'являються підвищені вимоги. Ці зміни перетворили імідж в ефективний і необхідний інструмент державної політики. Імідж держави все більше визначає її вагу на міжнародній арені, можливості відстоювання власних інтересів і потенціал. Разом з тим в політичній науці проблематиці іміджу держави до сих пір приділяється менше уваги, ніж питанням особистого та корпоративного іміджу.

США має певний образ на міжнародній арені, в свідомості світової громадськості і засобах масової інформації. Однак в сучасних міжнародних відносинах цей образ зазнає негативної трансформації. Це тягне за собою занепад лідерства США. У зв'язку з цим проблема формування позитивного іміджу США за кордоном є актуальною і вимагає додаткового осмислення.

Мета наукового дослідження. Полягає у дослідженні, на основі всебічного аналізу широкого кола джерел та наукового доробку вітчизняних та західних вчених, теоретичних та практичних засад формування та трансформації іміджу США. Визначити та окреслити фактори, що сприяли трансформації.

Завдання дослідження. Досягнення цієї мети передбачає вирішення наступних завдань:

- розглянути поняття «імідж», виокремити поняття «імідж країни» та «імідж держави»;
- виявити специфіку формування і функціонування іміджу в сфері політики і міжнародних відносин;

- охарактеризувати процес формування іміджу Сполучених Штатів, основні його складові;
- дослідити сприйняття іміджу США світовою спільнотою до обрання на посаду президента Д. Трампа;
- проаналізувати зміни у сприйнятті іміджу США після обрання на посаду президента Д. Трампа;
- визначити та охарактеризувати фактори трансформації іміджу США.

Об'єкт дослідження. Сучасний імідж Сполучених Штатів Америка на міжнародній арені.

Предмет дослідження. Трансформація іміджу США в сучасних міжнародних відносинах.

Теоретичне та/або практичне значення одержаних результатів. Результати наукового дослідження можуть використовуватися в навчальному процесі в рамках вивчення зовнішньої політики і іміджу Сполучених Штатів.

Структура кваліфікаційної (бакалаврської) роботи. Структура дослідження складається із вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновку та переліку використаних джерел та літератури. Перший розділ роботи має суто теоретичний характер. Другий та третій – прикладний.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

1.1 Походження та трактування поняття іміджу держави

Впродовж останніх років у пресі часто можна побачити заголовки, що стверджують про погіршення іміджу США. [21] При чому, варто зауважити, що цю тенденцію часто пов'язують з обранням на посаду президента Д. Трампа. Аби повною мірою прослідкувати взаємозв'язок між впливом фактору особистості та репутацією США на міжнародній арені, перш за все треба все ж таки дати відповідь на запитання «Що ж таке той самий імідж держави та звідкіля він береться?».

Дуже важливим, для повного розуміння досліджуваного питання, видається виокремлення двох, дещо відмінних, понять: «імідж країни» та «імідж держави». «Імідж країни» являє собою наступний комплекс основних факторів:

1. Географічний: ландшафт, клімат, природні ресурси, географічне положення, розмір території тощо;
2. Етнолінгвістичний: етнічний склад, багатонаціональність/ мононаціональність, переважаюча мова;
3. Культурно-історичний: історичне минуле народу, культура у вузькому сенсі слова, рівень освіченості;
4. Релігійний: приналежність більшої частини населення до тієї чи іншої світової релігії, наявність і поширення інших конфесій, роль церкви в суспільному житті;
5. Господарський: основні способи господарювання населення, рівень економічного розвитку, а також добробуту населення.

Переважна частина уявлень, які формують «імідж країни», складається протягом тривалого часу. Звідси значна стійкість цих характеристик, які практично не піддаються корекції і протягом життя одного покоління навряд чи можуть бути змінені кардинально. Цей комплекс поглядів про країну, сформований стихійно, в тривалій історичній ретроспективі в очах самого народу, а також іноземців можна розглядати як образ країни. Незважаючи на значну інертність, імідж країни, як і будь-який імідж, піддається коригуванню: за допомогою певних засобів і технологій його можна змінювати.

Імідж держави, зі свого боку (що розуміється у вузькому сенсі), включає в себе органи політичної влади. Він може бути розглянутий як з точки зору формального поділу влади (імідж законодавчої влади, імідж виконавчої влади, імідж судової влади), так і більш диференційовано (імідж глави держави, органів влади, силових структур, правлячої політичної еліти та державної бюрократії) [1].

Одне з найважливіших сутнісних властивостей іміджу держави полягає в тому, що тут особливо яскраво виражається суб'єкт та суб'єктний характер формування іміджу. На перший погляд адресантом іміджу в даному випадку виступає держава, влада, яка є замовником і творцем іміджу країни, а основним адресатом - населення цієї держави (поряд з міжнародним співтовариством). Але, з іншого боку, країна - це в першу чергу саме народ, населення, яке проживає на даній території, суспільство. І воно, отже, виступає не тільки в ролі адресата іміджу власної держави, тієї аудиторії, якій призначений цей імідж, а й адресанта, суб'єкта, що даний імідж формує. Таким чином, імідж держави - феномен, який не може бути створений в односторонньому порядку.

Формування державою свого унікального іміджу відіграє колосальну виховно-інформаційну і просвітницьку роль для молодого покоління. Позитивний імідж країни визначає рівень конкурентоспроможності, успішності, впливовості, стабільності, привабливості політичного суб'єкта на

внутрішньому і зовнішньому ринку. Однак створення стабільного, фундаментального іміджу, що стоїть на міцних засадах, неможливо без визначення ціннісних установок, які об'єднують суспільство. Дійсно, образ держави - це багатогранна, багатшарова категорія. Вона включає в себе економічні, соціальні, політичні, релігійні, етнічні та культурні аспекти.

У зарубіжній науковій літературі проблема іміджу держави досліджена досить фундаментально. Імідж розглядається в різних контекстах: міжнародний PR, публічна дипломатія, психологія, громадська думка, ЗМІ, брендинг, маркетинг тощо. Інтерес політологів та експертів з міжнародних відносин до проблеми іміджу виник у 1960-70-х роках. Першою публікацією, яка аналізувала вплив іміджу держави на міжнародні відносини, був «Образ» американського дослідника Кеннета Боулдінга (1962). Він визначив імідж як «поведінковий стереотип, що є заснованим не на дійсних фактах, а на престижі, думках, ілюзіях, які люди створюють про самих себе, на міфологічному уявленні про минуле, на уявному представленні про майбутнє, який здатний впливати як на вчинки окремих особистостей або груп, так і на поведінку цілих націй чи держав» [16]. За разом, саме К. Болдуінг проаналізував вплив іміджу держави на певні особливості впроваджуваної нею політики. Згодом з'являється ряд праць, в яких здійснюється комплексна розробка політичного іміджу взагалі та іміджу держави зокрема (Р. Кеохане, М. Кунцік, Дж. Мерсер, Г. Моргентау тощо), дослідження питань формування і функціонування іміджу держави, ролі ЗМІ, інформації та громадської дипломатії в цьому процесі (У. Альбіг, Е. Аронсон, Е. Катц, П. Лазерсфельд, А. Пратканіс). На думку Ф. Котлера, імідж будь-якого місця (в тому числі і держави) – це «сума переконань, представлена в уявленні людей стосовно цього місця» [5]. У тлумачному словнику поняття «імідж» має наступне визначення: (від англ. Image, від лат. Imago - образ, вид) цілеспрямовано сформований образ (будь-якої особи, явища, предмета), покликаний надати

емоційно-психологічний вплив на кого-небудь з метою популяризації, реклами тощо [12].

Як заявив колишній прем'єр міністр Канади Вільям Маккензі Кінг, позитивний імідж є стратегічним капіталом країни. [17, ст.73-82]. Позитивна репутація дозволяє країні зміцнити геополітичний статус на світовій арені, забезпечити власну безпеку та шляхом здобуття довіри міжнародного економічного середовища, залучити додаткові інвестиції.

Традиція вітчизняних досліджень іміджу починає формуватися в 1990-і рр. Це пов'язано з тим, що панівні в радянській науці ідеологічні моделі не сприяли зверненню до проблеми іміджу, хоча окремі спроби його вивчення підприємлялись⁵. У 1990-і рр. дослідження носили багато в чому прикладний характер, з виробленням практичних рекомендацій. Основна увага приділялася персональному і корпоративного іміджу. В кінці 1990-х - початку 2000-х рр. в процесі накопичення практичного досвіду і емпіричних даних, знайомства із зарубіжними роботами в цій галузі відбувається перехід на рівень фундаментальних досліджень і розширення їх проблематики, звернення до питань іміджу держави. У вітчизняній літературі Є. Б. Перелигіна трактує поняття іміджу як «...образ, що створюється, тобто образ, що виникає в результаті певної діяльності, роботи». Ще більш чітко визначення надають дослідники Є. Н. Богданова і В. Г. Зазикін: «... імідж - це не що інше, як спеціально сконструйований психічний образ, створюваний з певною метою». Продовжуючи, автори зазначають: «Іншими словами, образ об'єкта може існувати «природно», а поняття «імідж» доцільно застосовувати тоді, коли виникає завдання корекції цього образу у груповій або індивідуальній свідомості» [9, ст. 36-37]. Виходячи з цього можна зробити два важливі висновки: По-перше: імідж – це не стала категорія, вона піддається корекції та перетворенням, залежно від поставленої цілі. По-друге: імідж держави у міжнародних відносинах виступає у ролі інструменту «м'якої сили».

Інше, дуже продуктивне, визначення пропонує І.М. Медведєва. На її думку, імідж держави - «це спрощений символічний образ всієї сукупності інститутів влади держави, заснований як на їх реальній діяльності, так і створюваний стихійно або цілеспрямовано на основі міфів і стереотипів масової свідомості, тим самим формуючи стійкі політичні мотивації людей» [7]. У цьому тлумаченні враховуються і специфіка іміджу як такого, і особливості іміджу держави як його особливого типу: спрощене сприйняття об'єкта, зв'язок іміджу з реальними характеристиками об'єкта і в той же час їх трансформація, яка відбувається з певною метою і мимоволі.

Таким чином, з огляду на вищесказане, найбільш доцільним та повним видається наступне визначення іміджу держави: це – загальне уявлення про неї, яке формується: по-перше, в результаті цілеспрямованої інформаційної політики, по-друге, під впливом стихійних факторів, таких як історія, культура, знання про її географічне положення, наявність ресурсів та інших об'єктивних чинників. Імідж держави не є сталим та може зазнавати змін.

Імідж держави є не набором її характеристик, а результат сприйняття цих характеристик певними аудиторіями, причому сприйняття це пов'язано з певною оцінкою тих чи інших характеристик. У контексті міжнародних відносин імідж держави являє собою результат оцінки суб'єктами міжнародних відносин всіх доступних сприйняттю характеристик цієї держави, що визначає поведінку по відношенню до неї вищевказаних суб'єктів.

Зовнішньополітичний імідж держави може створюватися цілеспрямовано, за допомогою різних політичних і дипломатичних засобів і технологій, в результаті пропагандистських та маніпулятивних дій, а також природним шляхом - в процесі міжкультурної комунікації, міжнародних культурних контактів, в результаті знайомства різних народів один з одним, в рамках народної, культурної і громадської дипломатії. В основі іміджу держави лежать об'єктивні, реальні її характеристики, але, як правило, сильно

перебільшені, ідеалізовані і навіть міфологізовані. Невід'ємною частиною формування, фіксації і відтворення ідентичності будь-якої нації і держави як соціокультурної і політичної спільності є національно-державні символи та ідеали.

Зазвичай, в якості головних механізмів формування іміджу держави розглядаються комунікації. Існує кілька суб'єктів, які забезпечують державі організацію комунікативних іміджевих зв'язків.

1. Держава в особі представників влади; органи законодавчої і виконавчої влади.
2. Дипломатична служба.
3. ЗМІ (вітчизняні і зарубіжні).
4. Неурядові організації.
5. Державні і громадські організації культури, зарубіжні культурні центри.
6. Вчені, представники творчих професій, спортсмени, окремі індивіди.

Використання позитивного іміджу країни за кордоном в міжнародних відносинах має, в першу чергу, ідеологічне значення - формує вигідну громадську думку, забезпечує умови для реалізації бажаних політичних цілей. Таким чином, основна функція зовнішньополітичного іміджу країни - формування позитивного ставлення до неї в світі. Особливо наполегливо іміджі використовуються для просування і пропаганди відповідних національних цінностей, цілей, інтересів. Найбільш яскравим проявом цього стали спроби західних країн, перш за все США, здійснити експорт так званої демократичної революції для нав'язування іншому світу оголошених універсальними прав і свобод людини. В цьому плані імідж набуває значущості як один з найважливіших ресурсів "м'якої сили" держави, покликаної просувати національні інтереси.

1.2 Фактори впливу на процес формування іміджу

Імідж держави загалом складається з багатьох компонентів, що мають безпосередній вплив на процес його формування. Е. Джанджугазова [3], наприклад, з поміж основних елементів іміджу виділяє географічну, культурну, етнічну та історичну складові. Географічна складова - це уявлення, пов'язані з локалізацією країни і її природно-кліматичними особливостями. Культурна складова виступає як уявлення про сукупність матеріальних і духовних цінностей, що є притаманними в межах даної території. Історична складова включає уявлення, пов'язані з процесом розвитку і «історичною роллю» геополітичного утворення. Етнічна складова включає в себе уявлення про населення держави як про певну спільність, що відрізняється від інших. Існують й інші підходи до визначення структури іміджу держави. Найбільш поширеним є розподіл складових іміджу на такі складові елементи:

1. Особистісний імідж лідерів держави та імідж публічної дипломатії;
2. Політичний імідж держави;
3. Імідж національних товарів;
4. Імідж окремих сфер – культурної, наукової тощо;
5. Туристичний імідж;
6. Медіа-імідж.

Проте, в межах цього дослідження більш доцільним вбачається зосередитися лише на двох аспектах: особистісному іміджі лідерів держави та політичному іміджі.

Політичний імідж держави переважно вибудовується засновуючись на певному історичному базисі. Він напряду залежить від природи суб'єкта та особливостей його історичного минулого. Для прикладу, сприйняття та репутація держави на міжнародній арені дуже відрізнятимуться в залежності

від того, чи мала держава імперське минуле, чи навпаки, перебувала у стані колонії більшу частину свого існування.

Одночасно з політичним іміджем, імідж політичного лідера країни набув великого значення на міжнародній арені завдяки персоніфікації політики у наслідок збільшення ролі соціальних мереж у розповсюдженні «м'якої сили» держав. Як стверджують Бальмас і Шифер [14], ЗМІ, які висвітлюють події в зарубіжних країнах, все частіше фокусуються на лідера країни, а не на міжнародних політичних процесах і подіях. Вони розглядають такий перехід в освітленні міжнародних новин від країни до політичного лідера як результат спроби ЗМІ зробити складну інформацію легшою для сприйняття. Як наслідок, імідж країни в зарубіжних ЗМІ "стає в значній мірі відображенням іміджу її лідера" [15]. Як стверджує Анхольт, негативний імідж уряду країни може завдати шкоди її національному іміджу: "Цілком імовірно, що непопулярний на міжнародному рівні уряд може протягом тривалого періоду завдати шкоди "національному бренду ", який буде дуже важко виправити" [13]. Тому ми припускаємо, що асоціації, які виникають між іміджем політичного лідера і іміджем його або її рідної країни можна пояснити так званим перенесенням іміджу між образами країн і образами субнаціональних суб'єктів, таких як політики, вітчизняні організації, продукти і бренди. Такий парадокс має назву "ефект ототожнення" (Ingenhoff, Buhmann, White, Zhang, & Kioussis, 2018). Такі ефекти зазвичай виникають, коли два суб'єкти (політичний лідер і рідна країна) сприймаються як такі, що мають схожі риси [19].

У сучасних умовах від правильного розуміння взаємозв'язку і співвідношення внутрішньополітичної та зовнішньополітичної складових іміджу лідера, вміння цей взаємозв'язок використовувати, залежить імідж державної влади і країни в цілому на міжнародній арені. Так, якщо при формуванні внутрішньополітичного іміджу політика чи державного діяча все визначає комбінація соціальних характеристик і національно-психологічних архетипів, то при формуванні його міжнародного іміджу в дію вступають інші

чинники. По-перше зовнішній імідж політика виступає як складова частина зовнішнього іміджу країни в цілому і повинен утворюватися з урахуванням усталених міжнародних правових і морально-етичних норм, правил спілкування, подачі інформації та дипломатичного етикету. По-друге, в сучасних умовах на процес формування зовнішнього іміджу політика з будь-якої країни впливає глобалізація, в першу чергу – глобалізація сфери політики. Таким чином, на міжнародній арені політик повинен виглядати більш демократичним, доброзичливим, прихильним щодо загальнолюдських цінностей, гнучким і менш агресивним ніж на внутрішньополітичній арені. Глобалізація, з одного боку, стирає кордони між державами, веде до уніфікації, універсалізації практично всіх сторін суспільного життя, створює єдиний глобальний соціокультурний сплав з безлічі національних культур. У той же час глобалізація викликає у них свого роду «захисну реакцію», пробуджує інстинкт самозбереження. Тому в спілкуванні з внутрішньою аудиторією політики часто апелюють до національних цінностей, історії, традицій, висловлюють патріотичний настрій, критикують інших міжнародних акторів під гаслом захисту інтересів держави, забезпечення гідності або навіть величі нації, процвітання і безпеки громадян. Можливі навіть націоналістичні і шовіністичні нотки, самореклама і так далі. На зовнішньому рівні це все не тільки не вітається, але і, як правило, засуджується.

ЗМІ роблять зовнішній імідж продовженням внутрішнього, так як дії і висловлювання, заяви політика в сучасних умовах миттєво стають надбанням гласності в усьому світі, і, отже, вони певною мірою повинні бути розраховані на іноземну аудиторію. Необхідно відзначити і те, що внутрішній імідж в даному разі є опорою іміджу зовнішнього, так як саме підтримка населення країни в першу чергу визначає визнання її лідера в масштабі всієї світової спільноти.

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ІМІДЖУ США

2.1 Основні складові іміджу США на міжнародній арені

Політичний імідж США, переважним чином, базується на трьох історично сформованих концепціях: США як глобальний лідер, США як держава-протекціоніст ліберального світового порядку, свобод і прав людини та США як зразок демократії у світі. США вкладають величезні сили та засоби в створення і підтримання свого іміджу. З цією метою використовуються сформовані в національній свідомості ідеї про винятковість Америки, її подібність до «Граду на пагорбі», що ставиться в приклад всім іншим народам світу.

З початку формування американської національної самосвідомості, здавалося, що сама доля і світогляд епохи сприяли формуванню безпрецедентного, до цього часу, за своєю природою суб'єкту. Подібно раннім утопіям, в уяві європейців XVII-XVIII ст. Америка представлялася казковим островом, відокремленим від решти світу недоступними морями й океанами. Пуритани і інші ранні поселенці сподівалися знайти тут "землю обітовану" для здійснення істинного закону Божого – повторення історії Старого завіту. Пуританські історики і духовні вожді представляли справу таким чином, ніби перші поселенці перетнули океан, боролися проти індіанців, освоювали дику природу, маючи на меті втілити в життя принципи, возложені на колоністів самим Проведенням. Вони проводили пряму аналогію між своїм власним переселенням в Північну Америку і легендарним переселенням обраного народу з "занепалого Єгипту" і зображували Америку спеціально обраною самим Богом для відтворення "Нового Сіону". "Ніколи на землі, - стверджував, наприклад, Т. Прінс, - не було народу, який за своєю історією так нагадував би древніх ізраїльтян, як народ Нової Англії" [31]. Від успіху колонізації залежало виконання Божої волі. Дж. Уинтроп, один із керівників

пуритан, наголошував, що погляди всього світу будуть звернені в бік Америки. Їх прикладу послідує весь християнський світ. З завоюванням незалежності віра в особливу долю і місію Америки стала найважливішим компонентом щойно сформованого американського націоналізму і національної самосвідомості. Спираючись на тезу про те, що Америка займає виняткове місце у світовій історії, автор Декларації незалежності США і третій президент Т. Джефферсон в 1785 р пропонував зобразити на державній печатці США синів Ізраїлю, що йдуть слідом за променем сонця. В середині XIX ст. спроба обґрунтувати ідею про особливу місію і обраність Америки, була здійснена в так званій доктрині "приречення долі" (manifest destiny). У певному сенсі, ця доктрина була інтегральною частиною американського різновиду націоналізму, який в той період стрімко набирал сил у Європі. У ній були синтезовані специфічні американські релігійні, соціокультурні, політико-культурні, соціально-психологічні, економічні та інші ідеї і концепції, а також біблійні легенди і міфи про новий «земний рай», під яким, зрозуміло, малася на увазі Америка. Зміст цієї ідеї полягав у обіцянці свободи, демократії, матеріального достатку не тільки самим американцям, але і представникам інших народів в найвіддаленіших куточках земної кулі, якщо тільки вони згодні прийняти американські цінності. Цю ж ідею чітко і ясно сформулював талановитий американський письменник того періоду - Герман Мелвілл, який писав: «Ми, американці особливі, обрані люди, ми - Ізраїль нашого часу; ми покликані дарувати свободу світу ... Бог визначив, що нам судилося здійснити щось велике; і це велике ми відчуваємо в своїх душах. Решта нації повинні незабаром опинитися позаду нас ... Ми досить довго скептично ставилися до себе і сумнівалися, чи дійсно прийшов політичний месія. Але він прийшов в нашому обличчі» [32]. В подальшому сама думка про те, що Америка рано чи пізно може розділити долю колишніх великих держав і стати рівною серед інших націй, для неї була неприйнятна. У підручниках з географії середини XIX ст. зневажливо говорилося про "ледачі і нікчемні" народи Сходу, про

"неповноцінних" латиноамериканців і народи Європи, нездатних скинути тягар свого минулого і слідувати американському прикладу. Для поширення таких поглядів широко застосовувалися гасла, що говорили про необхідність посилення американської потужності на тій підставі, ніби вона служить справі розширення меж "вільного ринку" і, отже, самої свободи. Як справедливо зазначав відомий американський історик так званої ревізіоністської школи У. Вільямс, ідея американської експансії як засобу поширення принципів свободи і демократії породила психологічний настрій, який самі учасники руху швидко охрестили як "явне приречення" Америки реформувати світ" [29, ст. 44]. Це в кінцевому підсумку підготувало ґрунт для перетворення концепції "граду на пагорбі" перших поселенців-пуритан XVII ст. в концепцію особливої місії Америки стати світовим лідером. Т. Пешс і Ч. Ганном в своїй книзі "Новий Рим, або Сполучені Штати світу", опублікованій в 1853 р., наприклад, стверджували, що в найближчому майбутньому США стануть центром, навколо якого всі нації об'єднуються в єдиний народ. Зрозуміло, що подібні погляди були крайнім вираженням американської національної ідеології. Але фактом є те, що так чи інакше, вони впливали як на зовнішньополітичну стратегію, так і на зовнішньополітичні погляди США. У наш час, ідеї особливості Америки чітко простежуються в переконаності американців в перевазі суспільно-політичних інститутів і морально-етичних цінностей США, досконалості американської системи і непогрішності американської зовнішньої політики, в численних суспільноісторичних концепціях, що зображують США в якості зразка для всіх інших народів та в політичних діях, панівних кіл країни.

Найбільшого вираження подібні стереотипи набули в гаслі "американське століття", сформульованому в 1943 р газетним магнатом Г. Льюїсом. У статті під тією ж назвою він стверджував, що "XX ст. повинно стати значною мірою американським століттям ". Переслідуючи свої власні інтереси і інтереси всього людства, стверджував Льюїс, легіони

американських капіталістів, вчителів, лікарів, агрономів, і інженерів повинні взяти на себе тягар білої людини, несучи з собою всюди "стабільність" і "прогрес" американського зразка" [2]. Звучали заклики про те, що принципи Нового курсу Ф. Рузвельта повинні бути перенесені на увесь інший світ. Після другої світової війни, з якої США вийшли в статусі наймогутнішої держави капіталістичного світу, панівні кола цієї країни, власне, претендували на те, щоб втілити в життя гасло "американське століття" - перебудувати світ за американським зразком. Виправдовуючи імперсько-гегемоністські ідеї, в грудні 1945 року в своєму виступі в Білому домі тогочасний президент США Г. Трумен заявив: "Хочемо ми цього чи ні, але ми повинні визнати, що здобута нами перемога поклала на американський народ тягар відповідальності за подальше керівництво світом". Характерно, що "доктрина Трумена" розглядалася багатьма як "всесвітній еквівалент Доктрини Монро". Визначаючи завдання американської зовнішньої політики, Д. Ейзенхауер в такому ж дусі говорив: "Постійно керувати світом, заради досягнення людських прагнень - миру і справедливості в умовах свободи, повинні Сполучені Штати" [37]. «Історія і наші власні досягнення, - проголосив президент Л. Джонсон в 1965 році, - перш за все, поклали на нас відповідальність за захист свободи на Землі» [6]. А віце-президент при адміністрації демократа Л. Джонсона - Г. Хемфрі патетично заявляв: "У завтрашній Америці я бачу справжню столицю світу". Ідея "американської винятковості" і особливої місії Америки у світовій історії та супутній їй постулат про радянську загрозу тою чи іншою мірою використовувалися всіма адміністраціями США в якості найважливіших компонентів ідеологічного обґрунтування зовнішньополітичного курсу. Зокрема вони знайшли відображення в найважливіших зовнішньополітичних доктринах і програмах Вашингтона - від "доктрини Трумена" і "Плану Маршалла" до "доктрини масованої відплати" і "відкидання комунізму", "реальної політики" Ніксона-Кіссінджера і риторики Дж. Картера щодо "захисту прав людини".

Підсумовуючи, можна стверджувати, що імідж США має історичне підґрунтя і засновується на ідеї «виключності Сполучених Штатів». Саме ця ідея визначає США у якості одного з гегемонів світової політики та надає їм «моральне право» поширювати свої погляди на інші держави. Ще на етапі колонізації Північної Америки більшість переселенців вдавалися до досить складного та небезпечного шляху на інший континент бо вбачали у цьому можливість створити зовсім нове суспільство, яке мало б в усьому перевершувати «Загниваючу Європу». Тому з моменту отримання незалежності США завжди подавали себе як взірець ідеального демократичного суспільства і основною задачею кожного президента було підтримання цього стереотипу.

2.2 Сприйняття іміджу США міжнародною спільнотою

США як країна і держава спочатку складалася з груп переселенців з Великобританії, Франції і багатьох інших європейських країн, що протистояли один одному. Це стало рушійною силою формування американського громадського та державного механізму, що однозначно орієнтувало США на техногенний шлях цивілізаційного розвитку. Створенню єдиного світогляду єдиного народу стала сприяти масова культура, що динамічно розвивалася в XX столітті в США. Її поява, в свою чергу, була обумовлена індустріальним шляхом розвитку США. Масова культура склала фундамент єдиної народної культури, духу життя народу, в яких і народжується художній лад життя, образна мова, символіка і народна міфологія. Формуючи єдині принципи ставлення до дійсності, масова культура США стає знаряддям політичного впливу не тільки всередині країни, а й засобом політичного впливу на інші країни, найпотужнішим інструментом формування політичного іміджу США. Після Другої світової війни в свідомості світової аудиторії закріпився один

національний образ, що перевершує всі інші: Сполучені Штати Америки. США були частиною коаліційних сил, що перемогли у війні, і американці експортували свою культуру по всьому світу під час подальшої холодної війни після розколу коаліції на Схід і Захід. Завдяки своїй присутності в засобах масової інформації та на світовому ринку західна держава передавала свої культурні риси іншим країнам, створюючи тим самим досить сильний національний образ: гегемоністський груповий стереотип. У цей період «культурного імперіалізму» чи так званої «американізації», коли урядом США була створена система заходів (масштабний механізм, що складався з інститутів культури, інформації, освіти з метою здійснення довгострокового та короткострокового впливу на політичні орієнтири зарубіжних держав) для поширення в конкретному зарубіжному суспільстві американської політичної культури, ідеології, системи цінностей, а також всього того, що відноситься до терміна «культура», з метою реалізації зовнішньополітичних завдань, зокрема спрямованих на підтримку громадськістю американської зовнішньої політики за кордоном. Саме період «холодної війни» сприяв створенню по своєму унікальних обставин, які зумовили політичну необхідність встановлення ідеологічного контролю США над певними державами для збереження їх орієнтації на демократичний устрій суспільства і ліквідацію поширення ідей комунізму. Наявність загрози інтересам США в світі з боку Радянського Союзу, розглянутого політичним істеблішментом США в якості ідеологічного ворога, стало визначальним фактором для активізації культурної експансії в країнах Західної Європи, Латинської Америки та Азії. Більш того, період довгого протистояння сформував особливу психологічну установку для американського політичного істеблішменту і більшості громадян Америки про наявність в світі постійного ідеологічного ворога, який продукує комплекс антиамериканських культурних цінностей, політичних інститутів і поширює це в світі.

З іншого боку, позиціонування Сполученими Штатами своєї «винятковості» на міжнародній арені викликає невдоволення і роздратування з боку інших акторів. Сьогодні американські політологи шукають причини невдоволення Америкою і американцями в світі. Одна з причин є очевидною - надмірна амбіційність сполучених Штатів, їхня віра в свою «винятковості». Цій проблемі, наприклад, присвячено дослідження професора міжнародних відносин Гарвардського університету С. Уолта з промовистою назвою «Міф про американську винятковість». Автор намагається довести, що «зовнішня політика США, ймовірно, була б більш ефективною, якби американці були менш переконані в своїх власних унікальних перевагах і менш старанно заявляли про них» [4]. Наприклад, у книзі "Що вони думають про нас" [28, ст.180] група письменників з країн Близького Сходу, Європи, Азії та Латинської Америки описує глибоко двоїсте ставлення світу до Сполучених Штатів - до і після подій 11 вересня. Хоча багато людей у всьому світі продовжують вважати Сполучені Штати зразком для наслідування, не дивлячись на війну в Іраку і війну з тероризмом, реакція США на 11 вересня, безсумнівно, посилила глобальний антиамериканізм. Книга "Що вони думають про нас" показує, що значна симпатія до Америки все ще існує, але що ця симпатія знаходиться під загрозою - і що існує величезний розрив між тим, як американці сприймають свою країну, і тим, як її сприймають за кордоном. Росія, наприклад, до основних іміджевих характеристик США відносить такі:

- США – егоїстична держава, що прагне вирішити свої проблеми за рахунок інших (наповнили весь світ незабезпеченими доларами, проблему свого зовнішнього боргу намагаються вирішити за рахунок решти світу, є причиною глобальної економічної кризи 2008 - 2009 рр. тощо);
- США – країна, що претендує на еталон демократії, яка не відповідає цьому ідеалу.

- США – держава, де демократія має декоративну функцію. Докази наводяться будь-які: від знищення корінного населення - індіанців до поліцейського контролю над громадянами.
- США – країна, що нав'язує всьому світу свої правила і уявлення, в тому числі і силою;
- США – потенційний агресор, від силового тиску якого Росію рятує тільки ядерний щит.

Зокрема, результати опитувань, проведених Німецьким Фондом Маршалла та організацією Pew Charitable Trusts вказують на погіршення репутації США у Європейських країнах внаслідок зовнішньої політики держави, запроваджуваної після подій 11 вересня. Погіршення відбулось і в країнах мусульманського світу – услід за Середнім Сходом, думку про США змінили Індонезія та Нігерія. «Арабський світ боїться США як загрозу своєму способу життя, Європа в основному не довіряє США та все меншу підтримує війну з тероризмом, яку США очолюють», - йдеться у дослідженні на замовлення Ради з міжнародних відносин [36]. До появи цих та інших матеріалів у правлячих колах США побутувала думка, що іміджеві проблеми США спричинені заздрістю до їхнього процвітання й сили, а також можливим невірним трактуванням цілей зовнішньої політики держави.

Усвідомлення проблеми призвело до певних змін – публічна дипломатія стає основним засобом формування позитивного іміджу США серед інших держав. Насамперед, було сформульовано і оприлюднено оновлені цілі публічної дипломатії США:

1. Донесення до населення всього світу позитивної інформації про основні цінності США – фундаментальні права свободи слова і зібрання, віросповідання, права жінок та меншин, панування закону, обмеження влади держави, донесення відчуття надії та додаткових можливостей, що пов'язують зі Сполученими Штатами Америки.

2. Побудова на цьому ґрунті відчуття спільності інтересів й цінностей між американцями та населенням інших країн, незалежно від їх культури та віри, досягнення лояльності та підтримки поведінки американців і Сполучених Штатів загалом;
3. Ізоляція ворогів держави (яких Державний департамент США офіційно називає екстремістами) шляхом їх маргіналізації, а також протидії пропагандистським крокам з представлення США як ворога ісламу. США прагнуть підірвати зусилля терористів виправдати свої дії вимогами релігії [22].

Отже, ставлення до Сполучених Штатів серед інших держав різняться в залежності від таких факторів, як: наявність схожих цінностей, історична ретроспектива двосторонніх взаємовідносин та стан відносин на сучасному етапі. Невід'ємною частиною іміджу США в усі часи було визначення суб'єкту, який подається у вигляді «ворога» (Радянський Союз в період Холодної Війни, терористичні угруповання на сучасному етапі), що загрожує не лише добробуту Сполучених Штатів, а й колективній безпеці ліберальних держав. Це є дієвим засобом просування образу світового гегемону, без захисту якого відбувся б крах ліберальної системи світопорядку. Серед критеріїв позитивної оцінки США можна виділити, по-перше, привабливість американської культури і способу життя. По-друге, такі позитивні показники, як чисельність прийнятих емігрантів, обсяг продукції, що випускається телепродукції, чисельність іноземних студентів в США і кількість американців серед нобелівських лауреатів в галузі фізики, хімії та економіки. Третій визначальний «критерій» – американська політична ідеологія, яка користується підтримкою серед більшості населення зарубіжних країн.

РОЗДІЛ 3 ФАКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІМІДЖУ США

3.1 Криза демократії США та руйнація ліберального світоустрою

У багатьох стратегічно важливих сферах США все ще залишаються незмінним гегемоном. До них відноситься стале використання долара у якості світової резервної валюти; домінування в глобальних режимах безпеки, що дає їм важелі впливу на геополітичні і економічні рішення інших держав; а також і досі переважаюча міць американської економіки, найбільш помітна в її триваючій перевазі в глобальних прямих іноземних інвестиціях. Але, попри це, за результатом соціологічного опитування Pew Research Center, імідж Сполучених Штатів різко погіршився. При чому це погіршення відбулося у досить короткий проміжок часу без будь-яких змін у іміджевій політиці чи публічній дипломатії США. За результатами дослідження, лише впродовж перших п'яти місяців перебування Дональда Трампа на посаді президента, рейтинг США впав на 15%. Опитування, засноване на відповідях 40 447 осіб, показало глибоку недовіру до самого Трампа: лише 22 відсотки опитаних заявили що мають довіру до нового президента, що є дуже низьким результатом у порівнянні з 64 відсотками, які набрав минулий президент Барак Обама. В цілому 75 відсотків респондентів назвали Трампа "зарозумілим", 65 відсотків – "нетерпимим" і 62 відсотки – "небезпечним" [23]. Непопулярність Трампа мала значний негативний вплив на загальний імідж Америки. Рейтинги Сполучених Штатів різко впали після його вступу на посаду в 2017 році, у подальші роки вони знижувалися ще більше.

Для початку, варто розібратися, чому, у випадку із Сполученими Штатами, популізм має деструктивний характер по відношенню до демократії? Адже, якщо заглибитися у вивчення проблеми, можна переконатися, популізм по-суті є явищем демократичним, адже він передбачає безумовне виконання волі більшості, волі "простого народу". США за своїм

політичним режимом більше схиляються саме до ліберальної демократії, де забезпечується не лише народний суверенітет та влада більшості, але й функціонують незалежні інституції, які захищають фундаментальні права людини, такі як право на життя, свобода висловлювання чи захист прав меншості. У свою чергу, популізм відкидає можливості впливу мешкості та інституційні гарантії цієї можливості.

Успіх Дональда Трампа на виборах 2016 року широко інтерпретується як несподівана перемога популізму в США і передвісник популістської ери у всіх західних демократіях. кампанія Трампа домоглася успіху, використовуючи дискурсивні стратегії, які можна порівняти з тими, які застосовували популістські радикально-праві партії в Європі (Mudde 2007). Ефективне захоплення Трампом партійної структури стало несподіваною для багатьох експертів і показало, що жодна країна не застрахована від популістської політики.

Сполучені Штати ще ніколи не мали такого президента, як Дональд Трамп. В минулому він займався інвестиціями у нерухомість, розбудівлею майданчиків для гольфу та брендингом продукції, а також був власником мережі казино та, навіть, медійною особистістю, але не мав жодного попереднього досвіду роботи в уряді, та й взагалі ніколи не проявляв інтересу до політики. Виходячи з першого розділу можна стверджувати, що така некомпетентність лідера держави викликатиме недовіру з боку світової спільноти до його самого, його дій та рішень і, відповідно, транслюватиметься на всю державу взагалом та її репутацію.

На відміну від інших попередніх адміністрацій, у кабінеті Трампа немає жодного демократа, а афроамериканці, азіати, латиноамериканці та жінки представлені мінімально. Дуже часто його характеризують саме як популіста, який виступає від імені маргіналізованих громадян, особливо тих, чий економічний статус сильно погіршився за десятиліття деіндустріалізації та у результаті втрати робочих місць. Ця підтримка, цілком можливо, й зіграла

вирішальну роль в його перемозі в листопаді, але його дії після виборів не відображають цієї передбачуваної прихильності. Деякі дослідники навіть характеризують нового президента як «мільярдера з робітничого класу». Його кабінет міністрів складається в основному з надзвичайно заможних людей, включаючи мільярдера міністра торгівлі Уілбура Росса, який отримав величезний прибуток від покупки за зниженими цінами промислових активів і занедбаних вугільних шахт. Серед найближчих економічних радників Трампа є кілька людей з величезними статками, нажитими в компанії «Goldman Sachs».

Дональд Трамп був обраний президентом, використовуючи у власних інтересах невдоволення широких верств американського електорату. Подібний підхід до передвиборчої компанії більш притаманний популізму і не грає на користь іміджу Сполучених Штатів. Трамп стверджує, що він очолює рух, а не уряд, а його інавгураційна промова демонструє відкрите презирство до політики, що проводилася його попередниками на протязі останніх семи десятиліть. Відкрита зневага Дональда Трампа до встановлених правил гри і домінування республіканців в обох палатах Конгресу надала новому президенту безпрецедентну можливість порушити статус-кво, викликавши в США і в усьому світі велику невизначеність щодо майбутнього лідерства США в глобальних і регіональних справах. Перетворення в американському керівництві (особливо коли політична влада переходить від однієї партії до іншої), як уже зазначалося в першому розділі, за своєю природою є стресовим фактором, здатним змінити уявлення про державу. У даному випадку ця зміна несла негативний характер, адже суперечила одній з концептуальних засад іміджу держави – США як зразок демократії у світі.

Ще одним фактором трансформації іміджу держави стала непевність та непередбачуваність дій новообраного президента Сполучених Штатів. Деякі з передвиборчих обіцянок президента Д. Трампа навіть викликали питання про те, чи слід сприймати його слова як буквально, так і серйозно. Хоча він швидко

перейшов до виконання цілого ряду передвиборчих обіцянок (наприклад, прагнення скасувати Закон про доступне медичне обслуговування і початок робіт з будівництва стіни вздовж кордону Америки з Мексикою), більшість з цих політичних заяв були спрямовані радше на те, щоб задобрити основні групи підтримки, без чіткого уявлення про те, як діяти далі, хто буде платити за серйозні зміни в політиці і які можуть бути наслідки.

Дональд Трамп є унікальним прецедентом серед президентів США, в основному тому, що його шлях до Білого дому був повністю позбавлений перешкод. Для того щоб зрозуміти як він і його найближчі радники, найімовірніше, будуть організовувати прийняття рішень у виконавчій владі, особистість Трампа необхідно проаналізувати з точки зору його біографії і власного досвіду. Незважаючи на свою видатну особистість, він в значній мірі не знайомий з державним процесом. Протягом десятиліть він керував власними підприємствами і ніколи не звітував перед радою директорів або акціонерами, тому його попередній досвід не підготував його до найважливішої роботи в світі.

Крім того, багато хто з членів кабінету президента Трампа ніколи не працювали в уряді, зокрема, його держсекретар Рекс Тіллерсон. Хоча пан Тіллерсон і інші мають великий досвід роботи в корпоративному секторі і в міжнародному бізнесі, прийняття державних рішень (включаючи дипломатію і національну оборону) - це зовсім інший процес, який не можна звести до корпоративного звіту про прибутки і збитки. Показовим прикладом є невірні заяви Тіллерсона, зроблені ним під час складення присяги при затвердженні його кандидатури. Він стверджував, що адміністрація відмовить Китаю в доступі до штучних островів, побудованих їм в Південно-Китайському морі. Тіллерсон мав на увазі готовність ввести блокаду, щоб запобігти подальшому доступу Китаю до цих островів, що було б сприйнято як акт війни. Наступні роз'яснення мінімізували потенційну шкоду, що говорить про здатність Тіллерсона адаптуватися і покладатися на існуючу політику.

Також президент Трамп призначив безпрецедентно велику кількість відставних військових офіцерів. Хоча всі вони мають видатну військову кар'єру, жоден з них не мав досвіду роботи на керівних посадах. У той же час тривалі затримки і безперервні суперечки всередині адміністрації з приводу призначень на керівні посади нижче рівня кабінету міністрів є серйозною перешкодою для ефективного ведення політики і джерелом все більшого занепокоєння.

Дональд Трамп побудував бізнес-імперію і сколотив величезні статки завдяки публічності, зухвалості і силі волі. Тепер він наймогутніший лідер в світі, але що він буде робити з надзвичайними повноваженнями на посаді Президента Америки? Дональд Трамп давно прагнув до популярності і обожнювання і регулярно висловлював свою думку про роль Америки в світі і про те, як США повинні відстоювати свої інтереси. Його неймовірна вісімнадцятимісячна кампанія за президентське крісло привела до поразки обох основних партій, включаючи сім'ї Клінтонів і Бушів. Він досяг успіху як кандидат, хоча в своїх висловлюваннях регулярно принижував своїх політичних опонентів та інших американців.

Багато експертів прийшли до висновку, що він планує управляти країною так само, як він вів передвиборчу кампанію. Але ці два завдання в докорінно відрізняються один від одного. Питання в тому, чи розуміє президент Трамп основні відмінності між цими двома завданнями. У той же час, його прагнення домінувати не сприяє підвищенню авторитету і послідовності американської політики, що, безпосередньо впливає на те, як інші країни сприймають американське лідерство.

З самих перших днів свого обрання на посаду Президента Сполучених Штатів Трамп проявив себе не з кращого боку. Його інавгураційна промова представляла собою дещо змінений варіант передвиборчої промови, в якій пропонувався похмурий і рішуче націоналістичний погляд на майбутнє [35]. Він надав похмуру і вкрай неточну характеристику економічних і соціальних

реалій в США. Він також засудив нібито плачевний стан американських збройних сил, які набагато перевершують за своєю силою та потужністю військові сили будь-якої іншої держави, зазначаючи про свої наміри значно збільшити витрати на оборону. Його промова була явно розрахована на внутрішню аудиторію. Окрім закликів "об'єднати цивілізований світ проти радикального ісламського тероризму ... і повністю його викоринити" [10], в промові не обговорювалися актуальні загрози національній безпеці і не згадувалися жодні іноземні держави. Ці упущення говорять про те, що Трамп вважає однією зі своїх найважливіших завдань збереження політичної підтримки з боку основних груп, завдяки яким він став президентом.

Протягом тижня після інавгурації Трампа його сторінка у Твіттері рясніла обуреними твітами про звинуваченнях на адресу легітимності його президентства та критику його авторитету. Подібні дії є просто неприпустимими для президента. Трамп також неодноразово негативно висловлювався у бік ЗМІ за їх, нібито, нечесність. Такий прояв ворожості до журналістів, представників професії, яких, до того ж, називають «сторожовими псами демократії», жоден новий президент не повинен заохочувати, а тим більше ініціювати. Дональд Трамп проявляє мінімальну терпимість до тих, хто заперечує його сприйняття реальності. Зазвичай, подібні погляди вирізняють радикальних лідерів, а не сповідувачів ліберальних цінностей. Дещо показовим є й те, що він в значній мірі нехтує розширенням міжнародного співробітництва та, схоже, розглядає зовнішню політику як війну всіх проти всіх. Як відомо таке бачення природи міжнародних відносин притаманне реалістам, а не лібералам.

Якщо ж окремо розглядати деякі особистісні характеристики Д. Трампа, можна виокремити принаймні декілька рис характеру, що пагубно впливають на його репутацію, в якості лідера однієї з наддержав. Він має надзвичайну чутливість, швидко приходить в люті на публіці і практично не помічає кричущих невідповідностей в своїх словах і діях. Він не виявляє особливого

інтелектуального інтересу і стверджує, що ніколи не читав книг від початку і до кінця. Все це, у купі з його подекуди не етичними, сексистськими висловлюваннями, робить його не кращим претендентом на роль лідера однієї з найбільш розвинених держав світу, яка до того ж позиціонує себе як «захисник прав та свобод людини» та «речник ліберальної системи». При цьому, показник США по щорічному індексу правозахисної організації Freedom House знизився з 90 із 100 при президенті Баракі Обамі до 86 при Трампі, а це нижче, ніж у Греції і Маврикії. Трамп вивів США з 13 міжнародних організацій, угод і договорів. Кількість біженців, прийнятих в країну щорічно, скоротилася з 85 000 до 12 000. Трамп скасував 80 екологічних правил і норм. Він призначив понад 220 суддів на федеральні посади, включаючи трьох суддів до Верховного суду – лише 24% з них жінки, 4% чорношкірі і 100% консерватори, при цьому Американська асоціація юристів оцінила "некваліфікованість" більшості суддів. Такого ще не було за будь-якого іншого президента за останні півстоліття. Державний борг збільшився на 7 трильйонів доларів, або на 37 відсотків. В останній рік правління Трампа дефіцит торгового балансу перевищив 600 мільярдів доларів, що стало найбільшим розривом з 2008 року. Трамп підписав тільки один важливий законодавчий акт - податковий закон 2017 року, який, відповідно до одного з досліджень, вперше зробив загальну ставку податку для 400 найбагатших американців нижче, ніж для всіх інших груп населення. У перший рік президентства Трампа він заплатив 750 доларів у вигляді податків. Поки він знаходився на посту президента, платники податків і донори виборчої кампанії передали не менше 8 мільйонів доларів його сімейного бізнесу.

Американці часто вважають свою країну унікальною, тому що вони визначають свою національну ідентичність не за етнічною приналежністю, а скоріше керуючись загальним уявленням про перевагу ліберального ладу і способу життя, заснованого на політичній, економічній та культурній свободі. Адміністрація президента Дональда Трампа відійшла від цієї традиції.

В американському суспільстві завжди були присутні суперечності з приводу того, яким чином просувати ліберальні цінності у зовнішній політиці. Американська винятковість могла служити виправданням для ігнорування міжнародного права, вторгнення в інші країни і нав'язування політичних режимів їх громадянам. Але американська винятковість також стала каталізатором прагнень до поширення ліберальної ідеології задля того, щоб світ став більш вільним і мирним завдяки системі міжнародного права і організаціям, які захищають внутрішню свободу і стримують зовнішні загрози. Трамп відвернувся від обох аспектів цієї традиції. Громадськість США підтримує політику уникнення військових інтервенцій, але не виходу з альянсів або багатостороннього співробітництва. Головне питання полягає в тому, чи зможуть США успішно впоратися з обома аспектами своєї винятковості: просування демократії без застосування сили і підтримка міжнародних інститутів. Чи можуть вони навчитися просувати демократичні цінності і права людини без військового втручання і «хрестових походів», і в той же час допомогти в створенні правил і інститутів, необхідних для нового світу з такими міжнародними загрозами, як зміна клімату, пандемії, кібератаки, тероризм, і економічна нестабільність?

Багато аналітиків сперечаються, що обрання президентом США Д. Трампа сприяло дестабілізації ліберального світопорядку. На користь цього твердження свідчить те, що його адміністрація активно заохочує розпад ЄС, ставить під сумнів міцні альянси США в області глобальної безпеки, такі як НАТО, і виступає в підтримку економічного націоналізму, який загрожує глобалізаційним процесам [26]. Навіть якщо відкинути заяви президента Трампа як просту риторику, його здатність мотивувати мільйони людей голосувати не лише за нього, а також за більш масштабні процеси, включаючи Brexit, свідчить про ослаблення післявоєнного ліберального консенсусу. Відкидаючи Транстихоокеанське партнерство (ТТП) і прагнучи скасувати Північноамериканську угоду про вільну торгівлю (НАФТА), Сполучені Штати

явно задаються питанням, чому вони повинні залишатися стабілізуючою силою чинного світового порядку, якщо витрати на підтримку цього порядку набагато перевищують переваги для них самих. "Цілком можливо, що нам доведеться відмовитися від НАТО ", - заявив Трамп; коли" ми платимо, а ніхто інший не платить ... ти відчуваєш себе ідіотом " [11]. Продовжуючи в тому ж дусі, він як і раніше неоднозначно оцінював зобов'язання США щодо п'ятої статті статуту НАТО, яка зазначає, що «Сторони домовилися, що збройний напад на одну чи більше з них у Європі чи Північній Америці буде розцінено як напад всіх» [30], на саміті альянсу в травні 2017 року. У відповідь на це і після того, як Трамп назвав Німеччину "дуже поганою" через профіцит торгового балансу зі Сполученими Штатами, [34] Канцлер Німеччини Ангела Меркель зробила висновок, що "часи, коли ми могли повністю розраховувати на своїх союзників, залишилися у минулому". Вона продовжила, стверджуючи, що "ми – європейці повинні дійсно взяти нашу долю в свої руки ... ми повинні самі боротися за своє майбутнє". [8]

Таким чином, можна дійти висновку, що імідж Сполучених Штатів багато в чому базується на привабливості суспільного ладу держави, який, у свою чергу, заснований на демократичних та ліберальних цінностях. Тому, їх стагнація призводить до занепаду «м'якої сили» США та, відповідно, й їх іміджу на міжнародній арені.

3.2 Зовнішня політика США як фактор, що впливає на трансформацію іміджу держави

Будучи кандидатом від Республіканської партії, Д. Трамп заявляв, що «потрібно розробляти новий напрямок зовнішньої політики США - такий напрямок, в якому замість безладу буде мета, замість ідеології - чітка стратегія, замість хаосу - мир». Передвиборчі гасла Трампа проголошували «Make

America great again» і «America first». Вони розцінювалися як спроба відійти від політики глобальної присутності на користь безпеки і благополуччя всередині країни. Ця концепція автоматично знімає з США роль світового лідера, проте пересічних американців це влаштовувало, оскільки внутрішніх проблем в країні вистачало. В певній мірі це допомогло Дональду Трампу виграти вибори. Проте, відмова від ведення зовнішньої політики може призвести до ізоляціонізму США, що несе в собі ще більш важкі наслідки. Досить показовим, стосовно питання погіршення іміджу США, є рішення Д. Трампа по Паризьким кліматичним угодам. Ще на початку червня 2017 р. президент США Дональд Трамп оголосив про вихід держави з Паризької угоди по клімату, виконавши одну зі своїх головних передвиборчих обіцянок. Трамп заявив, що умови угоди приведуть до втрати величезної кількості робочих місць і мільярдів доларів. Зокрема, до 2025 року країна могла втратити 2,7 мільйона робочих місць, виконуючи всі положення угоди. Насамперед – в нафтовидобутку і вуглевидобутку, де сконцентрована значна частина тих виборців, які проголосували за Трампа. Його рішення піддалося великій критиці не тільки з боку урядів інших країн, але і всередині США. Попри це, процес виходу продовжився і вже 4 липня 2020 р. США стали першою країною, яка вийшла з угоди. Однак, у контексті сприйняття ролі Сполучених Штатів іншими державами, такий підхід до політики є дещо невиправданим. По-перше, США вважаються головним забруднювачем атмосфери. Незважаючи на те що зараз по викидах лідируючі позиції займає Китай, саме США за весь час свого існування внесли найбільший вклад у забруднення навколишнього середовища. З огляду на це, відмова нести колективну відповідальність за погіршення екології здається радше проявом слабкості держави. По-друге, вихід США з угоди дає можливість Євросоюзу і Китаю зайняти чільні позиції в цій області. По-третє, США не будуть присутні на переговорах і не зможуть просувати свої інтереси. Це відсуває США від позицій світового лідера.

Несприятливою для іміджу США також була «мовчазна підтримка» президентом Д. Трампом автократичних урядів. Один із прикладів - відношення Трампа до Саудівської Аравії після вбивства журналіста Джамалія Хашоггі. Незважаючи на те, що обсяг доказів стосовно ймовірної причетності королівської сім'ї Саудівської Аравії до злочину зростав, Трамп обіцяв свою підтримку саудівській владі. Він обмовився, що не бажає завдати шкоди торговельним зв'язкам між США і Ер-Ріядом, припинивши поставки озброєнь Саудівській Аравії за багатомільярдними контрактами.

Неуважність та недостатній рівень політичної обізнаності президента Д. Трампа та його адміністрації, що проявляються у зовнішній політиці, залишили свій відбиток на стагнації іміджу США. Беззаперечним проявом не кваліфікованості уряду був перший офіційний візит Трампа за кордон. Такої пошани дістала саме Саудівська Аравія, що видається досить дивним рішенням, враховуючи наявність визнаних демократичних союзників. Під час візиту він і його старші радники беззастережно вихваляли королівство, яке підтримує тісні відносини зі Сполученими Штатами, але також є осередком ісламістського фанатизму задовго до 11 вересня. Президент тоді привселюдно встав на сторону Саудівської Аравії в суперечці з Катаром, очевидно, не знаючи про величезну американську авіа базу, дислоковану в цій країні. Схоже, він не усвідомлював, що підживлює зародження жорстокого конфлікту між королівствами Перської затоки і протиборчої коаліцією в складі Ірану, Росії, Сирії, "Хезболли" і навіть Туреччини, яка зараз планує розмістити в Катарі до 3000 військовослужбовців на своїй першій базі в арабському світі після розпаду Османської імперії в кінці Першої світової війни. Таким чином, з одного боку налагоджуючи двосторонні відносини з країнами, які видаються Трампу економічно вигідними, він одночасно руйнує їх з іншими союзниками.

До того ж, зовнішня політика, впроваджувана адміністрацією Трампа не співвідноситься з жодною зовнішньополітичною традицією США. Попри те, що першочерговою метою уряду було відійти від політики глобальної

присутності на користь безпеки і благополуччя всередині країни (ізоляціонізм), певні кроки, зроблені Трампом на посаді президента, також суперечать ізоляціоністською позиції. На початку свого терміну і знову в квітні 2018 року Трамп наказав завдати авіаудари по Сирії, а потім скасував своє початкове намір вивести війська з Афганістану, направивши туди додаткові американські війська. НАТО, яка регулярно висміюється Трампом, не тільки продовжує існувати, але і розширюється: і сам Трамп підтримав прийняття до її складу Чорногорії. Паралізована скандалом і внутрішніми розбіжностями, адміністрація Трампа не має послідовної політики щодо Росії: немає плану з витіснення Москви з Близького Сходу; немає протидії російським політичним диверсіям в Європі або США; немає відповіді на повідомлення про нове втручання Росії до Афганістану. Все це сильно послаблює позицію США у світі.

Більш того, Сполучені Штати часто приймали важливі політичні рішення в односторонньому порядку і всупереч міжнародному консенсусу. Один із прикладів - визнання ними Єрусалиму столицею Ізраїлю у грудні 2017 р. і перенесення туди американського посольства. Генеральна Асамблея ООН переважною більшістю голосів прийняла резолюцію, що засуджує це його рішення. Пізніше, 25 березня 2019 року у Вашингтоні, після переговорів Трампа з прем'єр-міністром Ізраїлю Беньяміном Нетаньягу, президент США підписав указ про визнання суверенітету Ізраїлю над Голанськими висотами. Ізраїльська юрисдикція на Голанські висоти була поширена парламентом Ізраїлю ще в грудні 1981 року, але цей крок не є міжнародно визнаним. Резолюція Ради Безпеки ООН номер 497 від 17 грудня 1981 року вважає цю область частиною сирійських окупованих територій. Анексію також засудила Генеральна Асамблея ООН в 2008 році. Схоже на те, що цими діями він просто намагався виконати передвиборчу обіцянку, дану американським євреям і євангельським християнам, які складали значну частину електорату Трампа.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що, за час перебування на посаді президента Дональда Трампа, США відійшли від своїх зовнішньополітичних традицій. Курс Трампа навряд чи можна назвати «ізоляціонізмом», адже він швидше керується міркуваннями популізму або інтересами лобістів, як у показовій ситуації з Ізраїлем. Загалом політику Сполучених Штатів у період з 2017 по 2021 р. можна охарактеризувати як непослідовну та непродуману, що значно підірвало довіру міжнародної спільноти до них.

3.3 Фактор президента держави в трансформації іміджу

Будучи кандидатом від Республіканської партії, Д. Трамп заявляв, що «потрібно розробляти новий напрямок зовнішньої політики США - такий напрямок, в якому замість безладу буде мета, замість ідеології - чітка стратегія, замість хаосу - мир».

Передвиборчі гасла Трампа проголошували «Make America great again» і «America first». Вони розцінювалися як спроба відійти від політики глобальної присутності на користь безпеки і благополуччя всередині країни. Ця концепція автоматично знімає з США роль світового лідера, проте пересічних американців це влаштовувало, оскільки внутрішніх проблем в країні вистачало. В певній мірі це допомогло Дональду Трампу виграти вибори. Проте, відмова від ведення зовнішньої політики може призвести до ізоляціонізму США, що несе в собі ще більш важкі наслідки. З цієї причини, з початком президентства Трампа, загальний зовнішньополітичний курс не змінювався, проте, деякі його напрямки зазнали кардинальних змін. Зовнішню політику США можна розділити на 5 основних напрямків:

1. Близький Схід;
2. Росія;

3. Азіатсько-Тихоокеанський регіон;
4. Північноамериканська напрямок.

Основний зовнішньополітичним завданням Трамп назвав Боротьбу з ІГІЛ. Він не раз критикував м'яку політику Обама проти Ісламської держави, перш за 15

все в Сирії та Іраку. Також саме його і Хілларі Клінтон Трамп вважає винними в зародженні такої організації як ІГІЛ. І хоча він розширив військові повноваження ввів додаткові сили для ведення спецоперацій, стратегія Трампа багато в чому ідентична стратегії його попередника. Свою діяльність на Близькому Сході він почав з того, що наказав Пентагону протягом 30 днів виробити стратегію боротьби з ісламською державою. Також він обговорив це питання зі своїми колегами з Росії, Німеччини і Франції. В цілому, боротьба США з ІГІЛ обмежується поставками зброї для Сирійських курдів, які воюють проти ІГІЛ.

Антитерористична коаліція на чолі з США активно проводить авіа удари по позиціях терористів. На відміну від минулої адміністрації, Трамп не побоюється ввести війська в Сирію, що призвело до закріплення позицій антиурядових сил. Таким чином, позиція Трампа по боротьбі проти тероризму є більш жорсткою, ніж у адміністрації Обама.

Більш складною і суперечливою є політика США щодо громадянської війни в Сирії. Позиція Обама полягала в тому, що режим Башара Асада повинен бути повалений, і без цього пункту вирішення сирійської кризи неможливе. Трамп же займає більш лояльну позицію. Головною метою в Сирії він вважав боротьбу з ІГІЛ, а режим Асада скидати не збирався, кажучи про те, що замість нього до влади можуть прийти більш радикальні сили. Однак його позиція різко змінилася після інциденту з хімічною зброєю в ХанШейхуне 4 квітня 2017 року. Події в

Хан-Шейхуні стали приводом для ракетного удару ВМС США по авіабази ЕшШайрат. 22 листопада США заявили про розширення їхніх інтересів в Сирії.

Це пов'язано з підтримкою сирійської опозиції. Російська Федерація також заявила про те, що також не збирається залишати Сирію.

Після вступу на посаду Трамп неодноразово звинувачував попередніх президентів в нездатності впоратися з ядерною проблемою Північної Кореї, заявивши, що тепер йому доводиться вирішувати цю проблему за них. Але його підхід приніс, в цілому, ті ж результати, що і політика «стратегічного терпіння» адміністрації Обама. Він використовував поєднання дипломатичного тиску і 16 більш жорстких санкцій, як прямих, так і через Організацію Об'єднаних Націй, щоб спробувати встановити «максимальний тиск» на Кім Чен Ина. Однак Трамп зробив це в більш експресивній манері, ніж його попередники, насміхаючись над Кімом, називаючи його «Маленькою ракетною людиною» і часто говорив про високу можливість розв'язання проблеми військовими засобами. Таким чином, політика Трампа щодо Північної Кореї є більш жорсткою в порівнянні з політикою Обама. Однак про ефективність судити не виходить, оскільки за рік Трамп не просунулося ні на крок в своїх прагненнях «задавити» корейську ядерну програму і змусити Пхеньян до переговорів. Багато рішень і висловлювання Трампа тільки віддали його від союзників США.

Також одним з найважливіших питань була поставлена міграційна політика. Трамп дуже категорично висловлювався щодо мусульман, звинувачуючи їх у тому, що всі теракти на території США здійснюють виключно вихідці зі Сходу. Він обіцяв дуже жорстке рішення питання. Також їм було запропоновано дуже незвичайний план будівництва стіни на кордоні з Мексикою. Мексика також не уникла критики з боку Трампа. Мексиканці звинувачувалися в тому, що через кордон проникає величезна кількість злочинних елементів. Мексиканські

нелегали переслідують на території США свої корисливі цілі, торгують наркотиками, ґвалтують, вбивають. Його план передбачав будівництво стіни на кордоні з Мексикою і побудована вона мала бути на гроші мексиканських платників податків.

Через тиждень після вступу на посаду президента Трамп викликав протести по всій країні, заблокувавши в'їзд в США громадян з семи переважно мусульманських країн і, принаймні, тимчасово припинивши в'їзд біженців, пояснивши це ризиками для національної безпеки. Його розпорядження було заблоковано судами і згодом переглянуто адміністрацією. В кінці червня Верховний суд дозволив частковій забороні вступити в силу, заявивши, що заборона не поширюється на тих, хто має «сумлінні» відносини з фізичною або юридичною особою в Сполучених Штатах. У вересні адміністрація Трампа оголосила про свою другу заборону на поїздки. У цій версії було додано три країни - Чад, Північна Корея і Венесуела і збережено п'ять країн, які були включені в початковій забороні: Сирію, Ємен, Лівію, Сомалі і Іран.

У серпні 2017 року Трамп схвалив проект імміграційної реформи RAISE, спрямований на скорочення легальної імміграції в США в два рази - з 1 млн до 500 тис. осіб на рік. Законопроект пропонує ліквідувати нинішню систему розіграшу грін-карт і вводить порядок, відповідно до якого перевага надаватиметься тим претендентам, які говорять по-англійськи, можуть матеріально себе забезпечити і володіють навичками, які можуть принести користь для економіки країни.

Будівництво південної прикордонної стіни було одним із найзатятіших і яскравих передвиборчих обіцянок Трампа. Реалізувати свої обіцянки щодо стіни виявилось не так легко. Виник ряд проблем, у зв'язку з якими будівництво може ускладнитися:

По-перше, неясно хто буде платити за стіну. Початковий план Трампа змусити уряд Мексики повністю оплатити витрати не одержав успіху. Тепер

все фінансування впало на плечі американців. Можлива вартість стіни складе 18 млрд. доларів, але цифра не є кінцевою.

По-друге, Трамп говорив про те, що стіна повинна бути одним безперервним фізичним бар'єром, але така споруда неможлива. Справа в тому, що на кордоні з Мексикою існує безліч природних бар'єрів, з цієї причини доводиться враховувати цей аспект при будівництві.

По-третє, стіна буде проходити, вирізаючи великі площі сільськогосподарських угідь і фермерських господарств США. Деякими з цих земель володіють приватні підприємці. Також стіна буде проходити по багатим природним територіям, таким як Національний заповідник дикої природи долини Ріо-Гранде, де бар'єр може обмежити доступ до зникаючих видів, таких як оцелот.

Таким чином, для побудови стіни потрібно враховувати географічні особливості території, а також отримати дозвіл у приватних підприємців і губернаторів місцевих штатів.

Адміністрація Обама оголосила в грудні 2014 року, що вона нормалізує відносини з режимом Кастро. Дипломатичні відносини, розірвані понад півстоліття тому, було відновлено, і нові правила розширили поїздки і торгівлю.

Трамп пообіцяв скасувати ці зміни. Президент Трамп оголосив про нову політику стосовно Куби 16 червня 2017, вона передбачає заборону фінансових операцій між громадянами США та компаніями, і військовими та розвідувальними службами Куби, а також зміни в правилах, які дозволяють громадянам США їздити на Кубу.

Трамп сказав, що хоче чинити тиск на президента Куби Рауля Кастро та інших комуністичних лідерів, щоб дозволити приватному сектору Куби, особливо індустрії туризму, діяти вільно. Посадові особи адміністрації Трампа говорять, що, якщо кубинський уряд звільнить політичних в'язнів, надасть кубинцям більше політичних і релігійних свобод і дозволить більшій кількості

грошей відправитися в приватний сектор, Сполучені Штати переглянуть свої поточні дії.

Серед інших напрямків політики Трампа можна виділити його позицію відносно Паризьких кліматичних угод. 1 червня президент США Дональд Трамп оголосив про вихід з Паризької угоди по клімату, виконавши одну зі своїх головних передвиборних обіцянок. Трамп заявив, що умови угоди приведуть до втрати величезної кількості робочих місць і мільярдів доларів. Його рішення піддалося великій критиці не тільки з боку урядів інших країн, але і всередині США. Це рішення може привести до ряду наслідків:

По-перше, США таким чином відмовляється від дотримання Паризьких угод і продовжують чинити негативний вплив на клімат. США вважаються головним забруднювачем атмосфери. Незважаючи на те що зараз по викидах лідируючі позиції займає Китай, саме США за весь час свого існування внесли найбільший вклад у забруднення навколишнього середовища.

По-друге, з виходом США угода позбавляється більшої частини фінансування. В фонд боротьби з глобальним потеплінням Америка обіцяла внести 3 млрд. доларів. З іншого боку, це дає можливість Євросоюзу і Китаю зайняти чільні позиції в цій області.

По-третє, відсутність США на майбутніх переговорах. США не будуть присутні на переговорах і не зможуть просувати свої інтереси. Це відсуває США від позицій світового лідерства.

Таким чином, зовнішня політика Дональда Трампа дуже відрізняється від курсу попередніх адміністрацій. У багатьох напрямках Трамп намагається слідувати своїм передвиборчим обіцянкам, але наслідки цього не завжди можна назвати успішними.

Вступивши до Білого Дому на посаду Президента, Д.Трампу були надані надзвичайні повноваження, обсяг яких у сфері зовнішньої політики перевищує повноваження будь-якого іншого гравця, залученого до американського політичного процесу, включаючи навіть Конгрес Сполучених Штатів. Хоча

батьки засновки Конституції Америки прагнули надати однакові повноваження і Президенту, і Конгресу у сфері зовнішньої політики (в Конституції США роль Конгресу обґрунтовується 18-ма позиціями, сім з яких безпосередньо стосуються зовнішньої політики) саме Президенти США в процесі історичного розвитку держави поступово перетягують на себе функціональні повноваження в впровадженні зовнішньої політики, перетворюючись на провідну фігуру зовнішньополітичного курсу. Розкриваючи цю позицію, американські науковці зсилаються на низку формальних (закріплених Конституцією США, а також чинним законодавством США) і неформальних (стверджених на практиці) повноважень Президента, які визначають його особливий статус в механізмі творення зовнішньої політики країни. Більш детально формальні повноваження зумовлюються функціями Президента як глави держави, глави виконавчої влади, головного дипломата, головного законотворця, головнокомандувача збройними силами США. Так, відповідно до Конституції Сполучених Штатів Америки (стаття II, частина 3) Президент як голова держави, голова виконавчої влади, головний дипломат, головний законодавець: представляє Сполучені Штати Америки на міжнародній арені; приймає основні рішення стосовно цілей, які мають бути реалізовані в контактах з іноземними урядами; приймає послів та міністрів іноземних країн; визначає коло держав, з якими США будуть встановлювати і розвивати двосторонні та багатосторонні відносини; контролює процес ведення переговорів; здійснює підготовку і приведення до дії підписаних за його ініціативи дипломатичних документів [27]. За Президентом залишається й право остаточної ратифікації документів як засіб, що дозволяє реалізовувати законодавчий процес у тому напрямі, який у найбільшій мірі відповідає позиції глави держави. «Хоча люди часто-густо говорять, що Сенат «ратифікує» договори, — зазначають з цього приводу американські дослідники Ф.Г. Гартманн і Р.Л. Вендзел, — це є технічно неправильним, оскільки Сенат

висловлює згоду чи незгоду. Якщо Сенат висловлює згоду, вимагається наступний крок до ратифікації. Договір як наступна стадія має бути підписаним і проголошеним президентом... Президент зберігає ініціативу протягом усього процесу. Він може в будь-який момент відкликати його з обговорення, відмовитись від підписання договору, ухваленого Сенатом або... дати зрозуміти, що не підпише договір зі змінами, примушуючи до визнання переваг поданого ним варіанту. Президент має повноваження анулювати договір після введення його в дію, якщо участь в ньому США може викликати занепокоєння» [24]. Додамо до цього ще й другорядні механізми впливу особи президента на дипломатію і стратегічні підходи — виконавчі угоди президента і президентські накази — документи, що не потребують санкції сенату на ратифікацію і не мають чітких відмінностей від договорів). Не менш вагому роль у визначенні статусу Президента зовнішньополітичному механізмі Сполучених Штатів відіграють і президентські накази — документи, що легітимізують рішення, які покладаються в основу діяльності зовнішньополітичних служб. Таким чином, саме Президент стає посадовою особою, що здійснює увесь контроль над підлеглими йому зовнішньополітичними службами; призначає або висуває на призначення вищих посадових осіб (міністра оборони США, державного секретаря, інших членів кабінету, включно з деякими офіційними особами рівню помічників секретарів і т. д); вносить зміни до державного апарату. До найбільш важливих повноважень Президента в системі забезпечення управління зовнішньополітичної стратегії США відносяться і його функції головнокомандувача збройними силами США. Таким чином, Президент країни наділяється майже необмеженими повноваженнями у застосуванні збройних сил в межах, що не порушують засад національної безпеки, що перетворюється на фактор особливості статусу Президента у системі зовнішньої політики США, витоками практичної автономності його діяльності з прийняття найважливіших зовнішньополітичних рішень. З цього випливає,

що узагальнення повноважень і механізмів впливу президента США на зовнішньополітичний процес вимальовує картину безсумнівно унікальних можливостей особи, що займає посаду президента, впливати на процеси прийняття і реалізації рішень у сфері зовнішньої політики.

В першому розділі даної наукової роботи вже зазначалося про те, що існує певна кореляція між сприйняттям лідера держави та самої держави. Такий взаємозв'язок можна простежити і в ситуації з президентом Д. Трампом. Трампа часто характеризують як політика-бізнесмена. Часто він поводить себе так, як ніби він - людина, для якої немає нічого неможливого. Його ставлення до життя накладає відбиток на його політичні рішення і комунікацію. Вся біографія Д. Трампа - ланцюг не тільки злетів, але і оглушливих падінь. Він пережив три банкрутства. Не випадково, що в автобіографічних нотатках Д. Трамп приділяє цим поразкам багато уваги, особливо часто повторюючи слово «виживання». Для його картини світу це дуже характерно - він «виживає», бореться з незліченними противниками за своє «місце під сонцем». «Виживання» - це сенс його існування. З цієї точки зору Д. Трамп сильно вирізняється з поміж інших західних лідерів.

По-друге, Д. Трамп не особливо турбується про думку експертного співтовариства і про істинність своїх тверджень. Попередники Трампа перш ніж зробити будь-яку заяву, консультувалися з експертним співтовариством, побоюючись того, що в іншому випадку вони можуть уславитися некваліфікованістю. Трамп не бачить необхідності мати в своєму офісі навіть невелику частину експертного співтовариства. Ця практика показує, що для багатьох виборців думка експертів грає другорядну роль, а отже, політична свідомість американського суспільства не є настільки розвиненою, як прийнято вважати.

До того ж, Трамп, схоже, не в змозі утриматися від приниження інших лідерів. Він викладає свої образи, невпевненість і нав'язливі ідеї в Twitter на

загальний огляд, відкриваючи золоту жилу для іноземних урядів, які прагнуть зрозуміти американського президента і маніпулювати ним.

Іноземні уряди встигли адаптуватися. Вони використовують лестощі у якості дієвої тактики маніпулювання поглядами та рішеннями президента США. Їх представники зупиняються в його готелях і пропонують Трампу численні поступки. Вони водять його на військові паради; вони говорять з ним "його мовою"; вони виявляють йому таку повагу, якої він до себе потребує аби й надалі підтримувати його еґо та навмисно перебільшують його значущість та впливовість. І ця тактика дійсно виявилася дієвою на практиці: Париж перестав бути "дуже небезпечним та некерованим" після того, як Д. Трамп повечеряв на Ейфелевій вежі; Сі Цзіньпін під час квітневого візиту в Мар-а-Лаґо (резиденція президента США) перетворився з лідера країни-паразита, який прагне обікрати американських робітників, в "джентльмена", який "хоче чинити правильно". Одним словом, іноземні лідери можуть вважати Трампа насторожуючим, але вони не ставляться до нього серйозно. Вони думають, що можуть використовувати його, але знають, що не можуть на нього покластися. Вони дивляться на його плани по скороченню штату Держдепартаменту і його бюджету – останній приблизно на 30 відсотків – і роблять висновки про його незацікавленості в традиційній дипломатії. І тому вони вже почали перебудовувати альянси і змінювати конфігурацію мереж, що становлять глобальну економіку, обходячи Сполучені Штати і знижуючи їх авторитет. Наприклад у січні 2017 року на Всесвітньому економічному форумі в Давосі, Швейцарія, Сі Цзіньпін навів аргументи на користь китайського глобального лідерства, які були разюче добре прийняті багатими і впливовими чиновниками, бізнесменами та експертами, які були присутні на форумі [38]. У березні Канада офіційно приєдналася до очолюваного Китаєм Регіонального Банку Розвитку, проти якого виступала адміністрація Обама, вбачаючи його як інструмент розширення китайського впливу; Австралія, Великобританія, Німеччина і Франція увійшли в число його засновників. У липні Японія і

Європа домовилися про укладення угоди про вільну торгівлю в якості альтернативи Транстихоокеанському партнерству, яке Трамп безцеремонно відкинув.

Той факт, що Д. Трамп у своїй риториці намагається відмежуватися від минулого є ще одним негативним аспектом для іміджу США. Загальноприйнята думка про Трампа полягає в тому, що він не знає минулого - особливо минулого своєї власної країни. Безумовно, це правда, що він не виявляє особливого інтересу до історії і не цінує її.

Будучи кандидатом в президенти від Республіканської партії, Трамп поспішив відмежувати своє гасло "Америка перш за все" від однойменного ізоляціоністського руху, очолюваного Чарльзом Ліндбергом в 1930-х роках. Швидше, він назвав його "абсолютно новим, сучасним терміном", додавши, що він "ніколи не пов'язував його з минулим"[25]. Проте, у цього гасла є історія. Його використовували прихильники президента Вудро Вільсона під час виборів 1916 року, щоб захистити його рішення не втягувати Америку в Першу світову війну; президент-республіканець Уоррен Хардінг у 1920-х роках, щоб відкинути заклик Вільсона про вступ США до Ліги Націй; і Комітет "Америка перш за все" у вересні 1940 року, виступаючи проти допомоги президента Франкліна Рузвельта Великобританії перед обличчям гітлерівської агресії. Зовсім недавно його використовував кандидат в президенти і колишній помічник Ніксона Пет Б'юкенен в 1992 році, виступаючи проти рішення Джорджа Буша змістити Саддама Хусейна з Кувейту і закликаючи до виведення всіх американських військ з Європи. Висловлюючи ворожість до іноземних зв'язків і антагонізм до нелегальної імміграції, ідеї Трампа, таким чином, відповідають деяким аспектам ізоляціонізму 1930-х років. Різниця в тому, що в основі версії "Америка перш за все" Трампа лежить не стільки переконаність в божественності провидіння Америки, скільки невдоволення, відчуття, що його країну експлуатують інші. Це не гордий ізоляціонізм 1930х років, ідея Сполучених Штатів як благословенної гавані, далекої від

корумпованої і схильної до війн Європи: це позиція невтручання, підживлювання обуренням. В світогляді Трампа націоналізм протиставляється міжнародним зобов'язанням Америки. Аргумент Трампа полягає в тому, що американців зрадницьки обдурили в результаті проведення зовнішньої політики США після Другої світової війни і особливо після закінчення холодної війни. Повернення до основоположних ідеалів і традиційних цінностей нації, на його думку, є засобом, за допомогою якого країна може бути очищена від невдач зовнішньої політики останніх десятиліть.

У питаннях, що мають дійсно глобальний масштаб, Трамп відмовився від лідерства та твердої моральної позиції, притаманної США. Сполученим Штатам вдалося дистанціювати себе від решти світу щодо проблеми зміни клімату, причому не тільки тоном своїх заяв, а й поспішним виходом з Паризького угоди. Що стосується прав людини, то президент лише коротко прокоментував два арешти російського дисидента Олексія Навального або смерть китайського дисидента, лауреата Нобелівської премії Лю Сяобо. Трамп також не висловив своє заперечення, коли охорона президента Туреччини Реджепа Тайіпа Ердогана побила американських демонстрантів на американській землі, в Вашингтоні, округ Колумбія. У квітні він, як повідомляється, сказав президенту Філіппін Родріго Дутерте, який використовує ескадрони смерті для боротьби з порушниками місцевих законів про наркотики, що він робить "неймовірну роботу в боротьбі з проблемою наркотиків". Держсекретар Трампа Рекс Тіллерсон в своїй першій змістовній промові перед співробітниками Держдепартаменту чітко дав зрозуміти, що американські цінності тепер мають в кращому випадку другорядне значення в порівнянні з "американськими інтересами", імовірно економічними, при проведенні зовнішньої політики. Підраховано, що тільки 5% новинної інформації про Трампа були позитивні. Тоді коли у Клінтон цей показник становить 24%, у Буша-молодшого – 22%, в Обама – 42%. (Pew).

Таким чином, враховуючи усі повноваження президенту США та, фактично, необмеженість його впливу на прийняття рішень, можна зробити висновок, що особистісні характеристики та світогляд Д. Трампа посприяли зниженню ролі Сполучених Штатів у світі. «Феномен Трампа» в американській політиці проілюстрував розкол суспільства, який зародився ще до його приходу до влади.

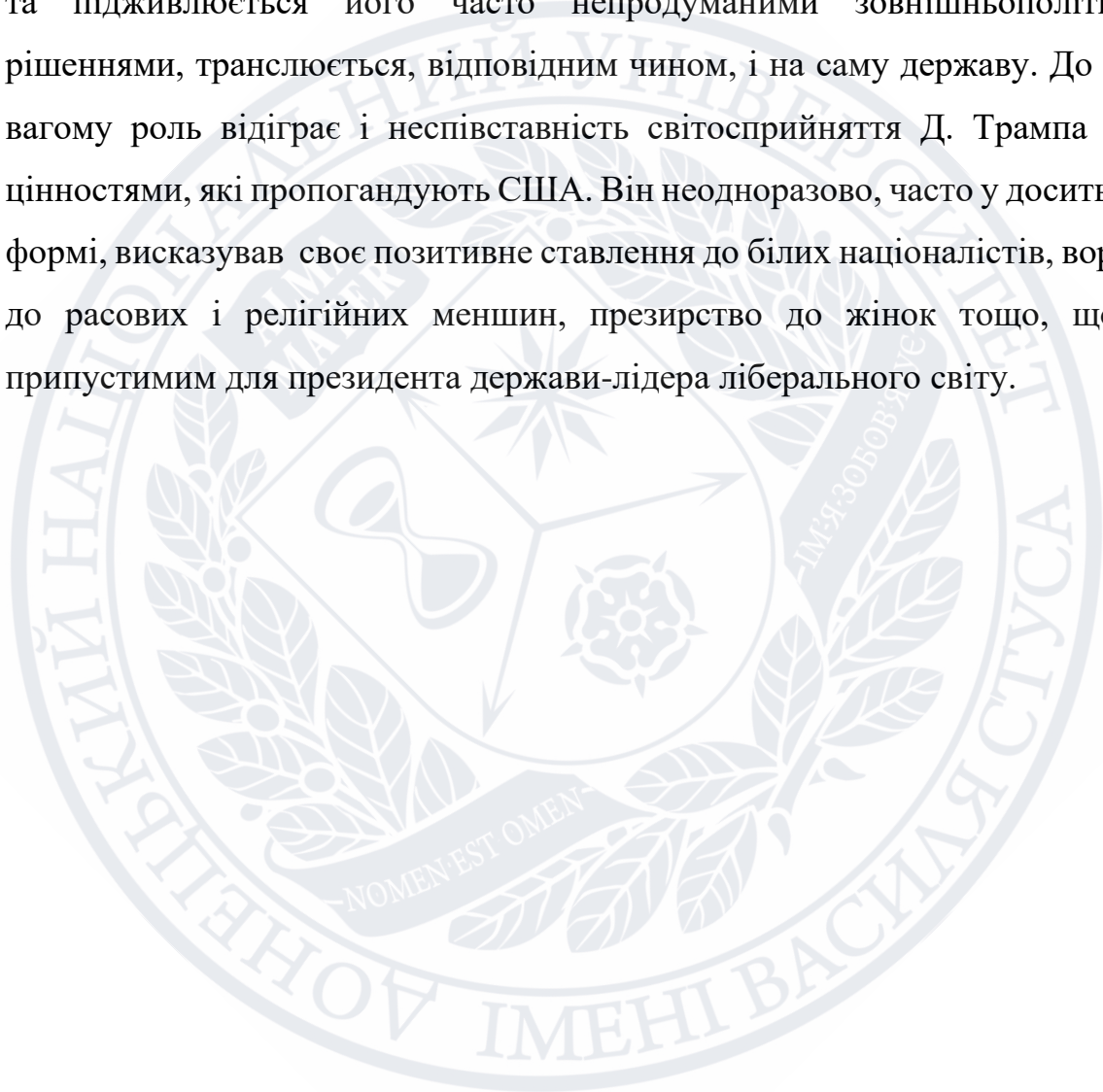
ВИСНОВКИ

За результатами наукової роботи можна зробити висновок, що погіршення іміджу Сполучених Штатів у сучасних міжнародних відносинах носить тимчасовий характер і напряму пов'язане з урядом президента Д. Трампа, впроваджуваною зовнішньою політикою та особистісними якостями самого президента. Спрямованість дещо популістської риторики Трампа на одну певну групу населення (білі чоловіки робітничого класу, республіканці) призвела до розколу американського суспільства, що є багатоетнічним та за своєю природою. У той самий час, неспроможність впоратися з внутрішніми проблемами стала одним із факторів погіршення іміджу США на світовій арені.

Ідея «вийнятковості» США, на основі якої конструювався гегемоніальний імідж держави, також зазнала негативного впливу, адже у центрі ідеї лежить високий рівень демократичності американського суспільства, його відданість ліберальним цінностям та впливаючий з цього обов'язок США поширювати демократію та ставати на захист прав людини по усьому світі. На користь цього твердження свідчать велика кількість дослідників, що ототожнюють Д. Трампа з лідерами-популістами. Як відомо, для популізму характерні нелогічні, часто спрощені та не підтверджені історією і практикою тези, сильний та харизматичний лідер, апеляція категоріями «ми – вони» і гасла, що носять націоналістичний характер. Все це досить характерно риториці Трампа. І, хоча, сам популізм як явище не несе негативного характеру та є по суті явищем демократичним, він є несумісним з ліберальною демократією. Популізм підриває тонкий баланс між владою більшості і правами меншості, що є ідеалом ліберальної демократії. Окрім

того, популізм плекає недовіру, адже він живиться недовірою людей до інших політиків та інституцій – навіть якщо ці інституції демократичні.

Особистість лідера держави у випадку Дональда Трампа також посприяла трансформації сприйняття Сполучених Штатів іншими акторами міжнародних відносин. Недовіра інших лідерів до Трампа та його адміністрації, що на пряму витікає з його некомпетентності і недосвідченості та підживлюється його часто непродуманими зовнішньополітичними рішеннями, транслюється, відповідним чином, і на саму державу. До того ж, вагому роль відіграє і неспівставність світосприйняття Д. Трампа з тими цінностями, які пропוגандують США. Він неодноразово, часто у досить грубій формі, висказував своє позитивне ставлення до білих націоналістів, ворожість до расових і релігійних меншин, презирство до жінок тощо, що є не припустимим для президента держави-лідера ліберального світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Быба Ю.В. Имидж современного Российского государства: состояние и перспективы формирования : дис. ... канд. полит. наук. – М., 2008, ст. 63
2. Г. Мелвилл. Белый бушлат. Л. 1974, Гл. 36.
3. Е. Джанджугазова, Маркетинг туристических территорий. М., 2006. 224 ст.
4. Інавгураційна промова Д. Ейзенхауера від 21.01.1957. URL: <https://www.eisenhowerlibrary.gov/sites/default/files/research/online/documents/inauguration-1957/inaugural-address-reading-copy.pdf>
5. Котлер Ф., Асплунд К., Рейн И., Хайдер Д. Маркетинг мест. СПб.: Стокгольмская школа экономики, 2005. (ст. 205).
6. К.С. Гаджиев. США: эволюция буржуазного сознания. М., 1981, с. 156-195; Его же. Американская нация: национальное самосознание и культура. М., 1990, с. 103-140.
7. Медведева Н.Н. Внешнеполитический имидж России в контексте развития отношений с Европейским Союзом. – М., 2008.
8. Північноатлантичний договір [електронний ресурс] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text
9. Политическая Имиджелогия. М., Аспект Пресс, 2006. (ст. 36-37).
10. Режим доступу до електронного ресурсу: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/11/19/the-trump-era-has-seen-a-decline-in-americas-global-reputation/>
11. Режим доступу до електронного ресурсу: <https://ru.usembassy.gov/ru>
12. Толковый словарь [Электронный ресурс]. URL: <http://www.tolkslovar.ru/i1948.html>

13. Anholt, S. (2007). *Competitive identity: The new brand management for nations, cities, and regions*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
14. Balmas, M., & Sheaffer, T. (2013). Leaders first, countries after: Mediated political personalization in the international arena. *Journal of Communication*, 63(3), 454–475.
15. Balmas, M., & Sheaffer, T. (2014). Charismatic leaders and mediated personalization in the international arena. *Communication Research*, 41(7), 991–1015.
16. Boulding, Kenneth, *National Image and International System*. In James N. Rosenau (Ed.) *International Politics and Foreign Policy* (422-431p). London: Collier Macmillan Inc., 1969.
17. Chapnick A. *The Middle Power*, Adam Chapnick, *Canadian Foreign Policy*. – 1999. – Vol.7, №2. – pp. 73-82.
18. Charlie Laderman and Brendan Simms, *Donald Trump: The Making of a World View* (London: IBTauris, 2017), 10–11.
19. Crawford, M. T., Sherman, S. J., & Hamilton, D. L. (2002). Perceived entitativity, stereotype formation, and the interchangeability of group members. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(5), 1076–1094.
20. Donald Trump interview with David Sanger and Maggie Haberman, “Transcript: Donald Trump on NATO, Turkey’s Coup Attempt and the World”, *The New York Times*, 21 July 2016.
21. DW. Имидж США в мире: результаты социологического опроса. [Электронный ресурс] URL: <https://www.dw.com/ru>
22. Farber D. *What They Think of Us: International Perceptions of the United States since 9/11* / David Farber. Princeton University Press. 208 p.
23. *Finding America’s Voice: A Strategy for Reinvigorating US Public Diplomacy*, report of an Independent Task Force sponsored by the Council on Foreign Relations, Peter G Peterson; Kathy F Bloomgarden; Henry A Grunwald; David E Morey; Shibley Telhami; Jennifer Sieg; Sharon Herbstman. New York, NY: Council on Foreign Relations Press, 2003.

24. Gideon Rachman, 'Angela Merkel's blunder, Donald Trump and the end of the West', Financial Times, 29 May 2017, <https://www.ft.com/content/dc911cb8-4449-11e7-8519-9f94ee97d996> .

25. Hartmann F.H. America's Foreign Policy in a Changing World / F.H.Hartmann, R.L.Wendzel. — Maxwell, Newport: Harper Collins College Publishers, 1994. — 503 p.

26. Inaugural Address of President Donald J. Trump, The White House, January 20, 2017.

27. Karen Gilchrist, 'Trump reportedly calls Germans "very bad," threatens to end German car sales', CNBC, 27 May 2017, <http://www.cnbc.com/2017/05/26/trump-calls-germans-very-bad-threatensto-end-german-carsales-reports.html> .

28. L.B. Johnson. Public papers. Washington, 1965, vol. 1, p.180.

29. Perspectives on early American history. N.Y., 1973, p. 44.

30. Peter Dombrowski and Simon Reich, 'Does Donald Trump have a grand strategy?', International Affairs 93: 5, Sept. 2017, pp. 1013–69; Joyce P. Kaufman, 'The US perspective on NATO under Trump: lessons of the past and prospects for the future', International Affairs 93: 2, March 2017, pp. 251–266.

31. Pickett, C. L. (2001). The effects of entitativity beliefs on implicit comparisons between group members. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(5), 515–525.

32. Pickett, C. L., & Perrott, D. A. (2004). Shall I compare thee? *Journal of Experimental Social Psychology*, 40(3), 283–289.

33. The Declaration of Independence. The Constitution Of the United States of America. United States Information Agency.

34. Trump quote from Dan Goure, 'Will President Trump renegotiate the NATO treaty?', The Center for the National Interest.

35. U.S. National Strategy for Public Diplomacy and Strategic Communication // Strategic Communication and Public Diplomacy. Policy Coordinating Committee (PCC). Released June 2007.

36. Walt St. M. The Myth of American Exceptionalism / M. St. Walt // Foreign Policy. — November 2011. URL: http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/10/11/the_myth_of_american_exceptionalism/ .
37. W. Williams. The Roots of American empire. N.Y., 1969.
38. Xi Jinping keynote at the World Economic Forum [електронний ресурс] URL: <https://america.cgtn.com/2017/01/17/full-text-of-xi-jinping-keynote-at-the-world-economic-forum>.
39. Beddoes Z. M. America's global influence has dwindled under Donald Trump // Economist 2017.
40. Crabb C.V.Jr. Invitation to Struggle. Congress, the President, and Foreign Policy. Fourth Edition / C.V.Jr.Crabb, P. M.Holt. — Washington, D.C.: CQ Press, 1992. — 322 p.